

> Retouradres Postbus 40225 8004 DE Zwolle

TenneT TSO
J. van Beek
Postbus 718
6800 AS ARNHEM

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Postbus 40225
8004 DE Zwolle
mijn.rvo.nl

T 088 042 42 42
ffwet@rvo.nl

ONTWERP BESLUIT

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016594579

Kenmerk
FF/75C/2015/0563.toek.js

Bijlagen

-

Datum
Betreft Toekenning ontheffing
Ruimtelijke ingrepen

Geachte heer Van Beek,

Naar aanleiding van uw verzoek van 7 december 2015 en de aanvullingen hierop van 23 december 2015, 5 februari 2016 en 22 februari 2016, geregistreerd onder aanvraagnummer 5190016594579, om een ontheffing als bedoeld in artikel 75 van de Flora- en faunawet te krijgen, deel ik u het volgende mee.

Ik verleen u ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van vaste rust- of verblijfplaatsen van de bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond; alsmede van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van vaste rust- of verblijfplaatsen van de adderzeenaald, botervis, brakwatergrondel, dikkopje, glasgrondel, grote zeenaald, harnasmannetje, kleine pieterman, kleine zeenaald, Lozano's grondel, pitvis, rasterpitvis, slakdolf en de vierdradige meun.

Procedure

In artikel 9b, eerste lid, aanhef en onder a van de Elektriciteitswet 1998 is bepaald dat op de besluitvorming voor dit project de rijkscoördinatieregeling als bedoeld in artikel 3.35 van de Wet ruimtelijke ordening van toepassing is. Dat wil in dit geval zeggen dat de besluiten die nodig zijn voor het Net op zee – Borssele gezamenlijk worden voorbereid, waarbij deze procedure wordt gecoördineerd door de minister van Economische Zaken (EZ). Daarbij doorlopen de besluiten, op grond van artikel 3.31, derde lid, in samenhang met artikel 3.35, vierde lid, van de Wro, de uniforme openbare voorbereidingsprocedure als bedoeld in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht met toepassing van de bijzondere regels in artikel 3.31, derde lid, in samenhang met artikel 3.35, vierde lid, van de Wro.

Dit besluit is één van de besluiten die nodig zijn voor het Net op zee - Borssele. Daarom is ook op dit besluit de rijkscoördinatieregeling van toepassing. De minister van EZ heeft een gecoördineerde voorbereiding van de besluiten voor het Net op zee – Borssele bevorderd. Onderhavig besluit is samen met het inpassingsplan en de andere besluiten als volgt voorbereid:

- op [datum] is een kennisgeving met betrekking tot het ontwerp gepubliceerd in de Staatscourant; kennisgeving heeft ook plaatsgevonden in enkele huis-aan-huisbladen en regionale dagbladen;
- op [datum] is door de minister van EZ een ontwerp van het besluit aan Tennet gezonden;
- het ontwerp van het besluit heeft van [datum] tot en met [datum] ter inzage gelegen bij [locatie];
- er is een informatieavond georganiseerd, op [data], waarbij de mogelijkheid werd geboden mondeling zienswijze naar voren te brengen.

Op grond van artikel 3.32 in samenhang met artikel 3.35, vierde lid, van de Wet ruimtelijke ordening worden dit besluit en de andere besluiten gelijktijdig door de minister van EZ bekendgemaakt. Tevens doet de minister van EZ daarvan mededeling in de Staatscourant, enkele huis-aan-huisbladen en regionale dagbladen en langs elektronische weg. Eerdere insprekers en grondeigenaren en beperkt gerechtigden op die gronden worden persoonlijk geïnformeerd.

De aanvraag

De aanvraag heeft betrekking op de realisatie van het project 'Transmissiesysteem op zee Borssele', gelegen in de gemeenten Borsele en Vlissingen. Het project bestaat uit het realiseren van vier onderdelen:

1. Twee offshore platforms voor de aansluiting van de windturbines inclusief een redundantiekabel tussen de beide platforms in geval van storing op één van de platforms;
2. Vier offshore kabelsystemen op zee voor de aanlanding op het landnetwerk;
3. Vier offshore kabelsystemen op land voor de aansluiting op hoogspanningsstation Borssele;
4. Een nieuw 380 kV hoogspanningsstation op land.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016594579

De werkzaamheden bestaan uit de bouw van de twee voornoemde platforms, het ingraven van de kabels zoals beschreven in het rapport "Method statement installation Borssele cable"(TenneT, 2015) en de bouw van een hoogspanningsstation op land. Ontheffing wordt gevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het beschadigen, vernielen of verstoren van voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de bruinvis (*Phocoena phocoena*), gewone zeehond (*Phoca vitulina*), grijze zeehond (*Halichorus grypus*), adderzeenaald (*Entelurus aequoreus*), botervis (*Pholis gunellus*), brakwatergondel (*Pomatoschistus microps*), dikkopje (*Pomatoschistus minutus*), dwergbolke (*Trisopterus minutus*), gevleete lipvis (*Labrus bergylta*), glasgrondel (*Aphia minuta*), groene zeedonderpad (*Taurulus bubalis*), grote koornaarvis (*Atherina presbyter*), grote zeenaald (*Syngnathus acus*), harnasmannetje (*Agonus cataphractus*), hondshaai (*Scyliorhinus canicula*), kleine pieterman (*Echiichthys vipera*), kleine zeenaald (*Syngnathus rostellatus*), kleurige grondel (*Pomatoschistus pictus*), kristalgrondel (*Crystallogobius linearis*), Lozano's grondel (*Pomatoschistus lozanoi*), pitvis (*Callionymus paganellus*), rasterpitvis (*Callionymus reticularis*), schurftvis (*Amoglossus laterna*), slakdolf (*Liparis liparis*), slijmvis (*Lypophrys pholis*), trompetterzeenaald (*Syngnathus typhle*), vierdradige meun (*Rhinomenus cimbricus*), zeestekelbaars (*Spinachia spinachia*), zwarte grondel (*Gobius niger*) voor de periode van 1 januari 2017 tot en met 31 augustus 2020.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland
Datum

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016594579

Overwegingen

Wettelijk kader

Beschermde soorten

De bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder a, van de Flora- en faunawet. De adderzeenaald, botervis, brakwatergondel, dikkopje, dwergbolke, gevleete lipvis, glasgrondel, groene zeedonderpad, grote koornaarvis, grote zeenaald, harnasmannetje, hondshaai, kleine pieterman, kleine zeenaald, kleurige grondel, kristalgrondel, Lozano's grondel, pitvis, rasterpitvis, schurftvis, slakdolf, slijmvis, trompetterzeenaald, vierdradige meun, zeestekelbaars en de zwarte grondel zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder d, van de Flora- en faunawet. De bruinvis is tevens opgenomen in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn, diersoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. De gewone zeehond is tevens opgenomen in bijlage 1, behorende bij het Besluit vrijstelling beschermde diersoorten¹.

Verbodsbepalingen

Op grond van artikel 11 van de Flora- en faunawet is het verboden om nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse diersoorten te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

¹ Besluit vrijstelling beschermde diersoorten (Stb. 2000, 525), laatstelijk gewijzigd bij Stb.2012, 615.

Functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen dwergbolk, gevlekte lipvis, groene zeedonderpad, grote koornaarvis, hondshaai, kleurige grondel, kristalgrondel, schurftvis, slijmvis, trompetterzeenaald, zeestekelbaars en de zwarte grondel

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland
Datum

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016594579

De verbodsbepalingen worden enkel overtreden als de door dit artikel beschermde voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen hun specifieke functie niet meer naar behoren kunnen vervullen. De functionaliteit van deze beschermde voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen gaat dan door het uitvoeren van de werkzaamheden achteruit of wordt (volledig) aangetast. De voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen kunnen hierdoor niet meer dezelfde functie aan de beschermde diersoorten bieden als voorheen. Onder bepaalde omstandigheden kan het zelfs zo zijn dat aantasting van een - op zich zelf niet beschermd - gebied deze functionaliteit van de beschermde voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats aantast en derhalve leidt tot overtreding van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet.

Dwergbolk, gevlekte lipvis, groene zeedonderpad, grote koornaarvis, hondshaai, kleurige grondel, kristalgrondel, schurftvis, slijmvis, trompetterzeenaald, zeestekelbaars en de zwarte grondel

De dwergbolk, gevlekte lipvis, groene zeedonderpad, grote koornaarvis, hondshaai, kleurige grondel, kristalgrondel, schurftvis, slijmvis, trompetterzeenaald, zeestekelbaars en de zwarte grondel zijn in het plangebied aangetroffen. Alle voornoemde soorten betreffen soorten die in de Noordzee hun foerageergebied hebben. Aantasting van foerageergebieden is enkel ontheffingsplichtig indien zij van groot belang zijn voor de functionaliteit van de vaste rust- of verblijfplaatsen van de betreffende soort, doordat er onvoldoende alternatieven voorhanden zijn.

Zonder het nemen van mitigerende maatregelen worden door de bagger werkzaamheden benodigd om de kabel in te graven geen voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de dwergbolk, gevlekte lipvis, groene zeedonderpad, grote koornaarvis, hondshaai, kleurige grondel, kristalgrondel, schurftvis, slijmvis, trompetterzeenaald, zeestekelbaars en de zwarte grondelbeschadigd, vernield en verstoord.

Om de functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de dwergbolk, gevlekte lipvis, groene zeedonderpad, grote koornaarvis, hondshaai, kleurige grondel, kristalgrondel, schurftvis, slijmvis, trompetterzeenaald, zeestekelbaars en de zwarte grondel te waarborgen, stelt u dan ook geen maatregelen voor.

Uit uw aanvraag blijkt dat de vissen over het gehele te baggeren gebied voorkomen. Het meeste baggeren vindt echter plaats in geulen en nevengeulen waar, als gevolg van de hoge dynamiek, geen belangrijk leefgebied van de soorten verwacht wordt. Met name het onderwatergeluid zal verstorend werken voor de vissen. De baggerwerkzaamheden zullen de vissen langzaam naderen waardoor er voldoende tijd is voor de vissen om weg te vluchten.

De kans dat een vis zich bevindt op een plaats waar baggerspecie opgezogen wordt is klein gezien het totale verspreidingsareaal van de genoemde soorten en het belang van het te baggeren gebied. U verwacht daarnaast niet dat vissen als gevolg van de werkzaamheden bedekt zullen worden. Het treffen van mitigerende maatregelen wordt dan ook niet noodzakelijk geacht; de aard van de werkzaamheden is zodanig dat vissen het werkgebied eenvoudig kunnen ontvluchten.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**
Datum

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016594579

Conclusie dwergbolck, gevlekte lipvis, groene zeedonderpad, grote koorbaarvis, hondshaai, kleurige grondel, kristalgrondel, schurftvis, slijmvis, trompetterzeenaald, zeestekelbaars en de zwarte grondel

Dit houdt in dat het toegestaan is bovenstaande werkzaamheden zonder ontheffing uit te voeren, mits de in dit besluit genoemde maatregelen worden uitgevoerd. Dit besluit geldt slechts voor de hierboven genoemde soorten en beschreven verboden handelingen. Dit besluit geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in dit besluit zelf niet anders is aangegeven. U dient direct contact op te nemen met Rijksdienst voor Ondernemend Nederland indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als beoordeeld bij dit besluit noodzakelijk zijn. Als u de maatregelen zoals genoemd in dit besluit niet uitvoert, heeft u (mogelijk) toch ontheffing van de Flora- en faunawet nodig.

Daarnaast wijs ik u erop dat als u afwijkt van de maatregelen zoals genoemd in dit besluit, zonder ontheffing of goedkeuring aan te vragen, u zeer waarschijnlijk in overtreding bent van de Flora- en faunawet. Ik kan dan door bestuursrechtelijke dwang toe te passen de strijdige situatie alsnog beëindigen. Dat kan betekenen dat een last onder dwangsom wordt opgelegd, of dat bestuursdwang wordt toegepast. Ook kunnen strafrechtelijke sancties worden opgelegd. Dit kan in uw geval betekenen dat de werkzaamheden ten behoeve van bovengenoemd project geheel of gedeeltelijk worden stilgelegd totdat weer wordt voldaan aan het bij of krachtens de Flora- en faunawet bepaalde.

Ontheffing

Op grond van artikel 75, lid 5, van de Flora- en faunawet worden ontheffingen slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort. In geval van soorten die zijn opgenomen op bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn en soorten die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen. Op grond van artikel 75, lid 6, aanhef en onder c, wordt voor soorten genoemd op bijlage IV van de Habitatrichtlijnen of bijlage 1 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten ontheffing slechts verleend wanneer er, naast de voorwaarde dat geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort, geen andere bevredigende oplossing bestaat en met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, belangen. De belangen waarnaar verwezen wordt, zijn genoemd in artikel 2, lid 3 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

Instandhouding van de bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond

De bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond zijn in het plangebied aangetroffen. Het plangebied vormt voor de bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond uitsluitend foerageergebied. Aantasting van foerageergebieden is enkel ontheffing plichtig indien zij van groot belang zijn voor de functionaliteit van de vaste rust- of verblijfplaatsen van de betreffende soort, doordat er onvoldoende alternatieven voorhanden zijn. Door de werkzaamheden kunnen voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond worden beschadigd, vernield en verstoord.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven op pagina 68, in paragraaf 7.2 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Toetsing Flora- en faunawet" van 22 december 2015 en de mails van 22 februari 2016. De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. De door u voorgestelde mitigerende maatregelen zijn gedeeltelijk onvoldoende specifiek uitgewerkt en behoeven een nadere aanvulling. Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Uit uw aanvraag blijkt dat met name de factoren "geluid" en "barrièrewerking" een rol zouden kunnen spelen bij verstoring van de bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond. Ten aanzien van de factor "geluid" zijn met name de werkzaamheden met betrekking tot het heien van de 2 maal 4 of 8 palen, waarop beide stations komen te rusten, van belang. Om negatieve effecten zoveel mogelijk te voorkomen bent u voornemens om een half uur voorafgaand aan de werkzaamheden met een ADD (Acoustic Deterrent Device) de aanwezige bruinvissen en zeehonden uit het plangebied te verjagen. Hiermee voorkomt u dat er tijdelijke danwel permanente gehoorbeschadiging bij de dieren optreedt. Daarnaast stelt u aanvullend voor om de heiwerkzaamheden aan te laten vangen met een slow start waarbij langzaam en met steeds grotere energie geheid wordt.

Dit heeft tot gevolg dat de geluidsbelasting als gevolg van het heien ook langzaam toeneemt tot een maximale heienergie van 2.000 kJ bereikt wordt. Als laatste maatregel stelt u een maximale norm voor het onderwatergeluid van 165 dB re $\mu\text{Pa}^2\text{s}$ SEL1 op 750 meter van de geluidsbron voor. U betoogt hierbij dat u per platform 2 dagen nodig heeft voor het heien van de fundering. Ik kan instemmen met een geluidsniveau van 165 dB re $\mu\text{Pa}^2\text{s}$ SEL1 op 750 meter van de geluidsbron in de maanden juni tot en met december. Echter, in de maanden januari tot en met mei dient u de geluidsproductie te beperken tot 162 dB re $\mu\text{Pa}^2\text{s}$ SEL1 op 750 meter van de geluidsbron; ik heb daartoe een aanvullend voorschrift opgenomen.

Barrièrewerking bestaat uit een aantal componenten. Als gevolg van de geluidscontour wordt niet de gehele Westerschelde afgesloten voor de bruinvis, gewone of de grijze zeehond. Er blijft tussen de buitenrand van de geluidscontour en de kust een strook van minimaal 10 kilometer breedte beschikbaar. Deze ruimte is ruim voldoende voor exemplaren van de bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond om langs de werkzaamheden te kunnen zwemmen. Er is dan ook geen sprake van barrièrewerking als gevolg van geluid.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016594579

Schepen die benodigd zijn bij de werkzaamheden bewaren te allen tijde een afstand tot de ligplaatsen van zeehonden van minimaal 1500 meter. De afstand waarbinnen verstoring van zeehonden plaatsvindt is 1200 meter. U bent voornemens buiten deze afstand te blijven; de aanwezigheid van schepen levert dan ook geen visuele verstoring op voor de gewone zeehond en de grijze zeehond. De door u voorgestelde maatregel behoeft echter enige nuancering; ter aanscherping heb ik in de ontheffing daartoe een voorschrift opgenomen. Ten aanzien van de bruinvis geldt het criterium van visuele verstoring niet.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**
Datum

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016594579

Een derde vorm van barrièrewerking kan optreden door het opwervelen van slib en de daarmee samenhangende vertroebeling. De bruinvis is minder gevoelig voor vertroebeling aangezien de soort voor het jagen gebruik maakt van sonar. Beide zeehondensoorten jagen echter op zicht, voor hen kan vertroebeling wel een barrière opwerpen. Uit uw aanvraag blijkt dat u voornemens bent om in de Westerschelde geen kabels middels baggeren (de methode met de meeste negatieve effecten voor soorten) aan te leggen in de periode 1 februari tot 1 september om zo de zeehonden te ontzien. De meeste zeehonden worden waargenomen in de maanden mei tot september, de periode waarin géén baggerwerkzaamheden uitgevoerd worden. De overige methoden om de kabel in de grond te brengen leveren aanzienlijk minder vertroebeling op. Daarnaast blijkt dat de gewone zeehond en de grijze zeehond voor hun voedselvoorziening niet geheel afhankelijk zijn van het verstoorde gebied en dat de verstoring tijdelijk van aard is. U verwacht dat eventuele effecten beperkt blijven tot het lokaal vermijden van de werkzaamheden door enkele individuen van de bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond. U bent van mening dat dit verder geen effecten heeft voor deze soorten. Het (tijdelijk) niet beschikbaar zijn van lokale delen van het gebied heeft geen gevolgen voor de fitness van individuele dieren en de aanwezige populaties, de gunstige staat van instandhouding wordt dan ook gegarandeerd. Er zijn daarnaast voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden en betreft het beïnvloede gebied slechts een fractie van het totale leefgebied dat voorhanden is.

Echter, ondanks deze maatregelen worden door het heien van de fundering en het ingraven van de kabel in de zeebodem voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond verstoord. Immers, de bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond worden gedwongen om de huidige verblijfplaats te verlaten en een alternatief te gaan zoeken. Door de werkzaamheden wordt het in artikel 11 van de Flora- en faunawet neergelegde verbod op het verstoren van de vaste rust- of verblijfplaats van de bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond derhalve overtreden, zodat voor die werkzaamheden een ontheffing is vereist. Daar de bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond wel in de omgeving aanwezig blijven komt de gunstige staat van instandhouding niet in het geding.

De gunstige staat van instandhouding van de bruinvis, gewone zeehond en de grijze zeehond komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Instandhouding van de adderzeenaald, botervis, brakwatergondel, dikkopje, glasgrondel, grote zeenaald, harnasmannetje, kleine pieterman, kleine zeenaald, Lozano's grondel, pitvis, rasterpitvis, slakdolf en de vierdradige meun

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**
Datum

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016594579

De adderzeenaald, botervis, brakwatergondel, dikkopje, glasgrondel, grote zeenaald, harnasmannetje, kleine pieterman, kleine zeenaald, Lozano's grondel, pitvis, rasterpitvis, slakdolf en de vierdradige meun zijn in het plangebied aangetroffen.

De botervis, de grote zeenaald, het harnasmannetje, de kleine pieterman, Lozano's grondel en de slakdolf zijn met zekerheid in het plangebied vastgesteld. Voor de brakwatergondel, dikkopje, kleine zeenaald en de puitaal vormt de Westerschelde een kraamkamer. De overige soorten gebruiken de Westerschelde als kinderkamer. Door de werkzaamheden kunnen voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de adderzeenaald, botervis, brakwatergondel, dikkopje, glasgrondel, grote zeenaald, harnasmannetje, kleine pieterman, kleine zeenaald, Lozano's grondel, pitvis, rasterpitvis, slakdolf en de vierdradige meun worden beschadigd, vernield en verstoord. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in baggerwerkzaamheden om de kabel in te graven en de heiwerkzaamheden. Uit de door u aangeleverde stukken blijkt dat u uitsluitend ten aanzien van het heien van de fundering een effect op de genoemde vissoorten verwacht. Ten aanzien van de baggerwerkzaamheden voorziet u geen problemen. De hierna volgende beoordeling heeft dan ook uitsluitend betrekking op de heiwerkzaamheden en de daaruit voortvloeiende effecten.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden met betrekking tot de heiwerkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven op pagina 68, in paragraaf 7.2 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Toetsing Flora- en faunawet" van 22 december 2015 en de mails van 22 februari 2016. De door u voorgestelde maatregelen zijn voldoende.

Met inachtneming van de door u voorgestelde maatregelen zorgt u vooraf voor voldoende alternatief dat in kwantiteit en kwaliteit overeenkomt met de huidige functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats voor de aanwezige populatie van de adderzeenaald, botervis, brakwatergondel, dikkopje, glasgrondel, grote zeenaald, harnasmannetje, kleine pieterman, kleine zeenaald, Lozano's grondel, pitvis, rasterpitvis, slakdolf en de vierdradige meun. De functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats van de adderzeenaald, botervis, brakwatergondel, dikkopje, glasgrondel, grote zeenaald, harnasmannetje, kleine pieterman, kleine zeenaald, Lozano's grondel, pitvis, rasterpitvis, slakdolf en de vierdradige meun blijft hierdoor behouden.

Echter, ondanks deze maatregelen worden door het realiseren van de heiwerkzaamheden voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de adderzeenaald, botervis, brakwatergondel, dikkopje, glasgrondel, grote zeenaald, harnasmannetje, kleine pieterman, kleine zeenaald, Lozano's grondel, pitvis, rasterpitvis, slakdolf en de vierdradige meun verstoord.

Immers, de adderzeenaald, botervis, brakwatergondel, dikkopje, glasgrondel, grote zeenaald, harnasmannetje, kleine pieterman, kleine zeenaald, Lozano's grondel, pitvis, rasterpitvis, slakdolf en de vierdradige meun wordt gedwongen om de huidige verblijfplaats te verlaten en een alternatief te gaan zoeken.

Door de werkzaamheden wordt het in artikel 11 van de Flora- en faunawet neergelegde verbod op het verstoren van de vaste rust- of verblijfplaats van de adderzeenaald, botervis, brakwatergondel, dikkopje, glasgrondel, grote zeenaald, harnasmannetje, kleine pieterman, kleine zeenaald, Lozano's grondel, pitvis, rasterpitvis, slakdolf en de vierdradige meun derhalve overtreden, zodat voor die werkzaamheden een ontheffing is vereist. Daar de adderzeenaald, botervis, brakwatergondel, dikkopje, glasgrondel, grote zeenaald, harnasmannetje, kleine pieterman, kleine zeenaald, Lozano's grondel, pitvis, rasterpitvis, slakdolf en de vierdradige meun wel in de omgeving aanwezig blijven komt de gunstige staat van instandhouding niet in het geding.

Belang van de ingreep

U heeft ontheffing van verbodsbepalingen aangevraagd op grond van het belang: 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten'

De reden van groot openbaar belang voor dit project is het genereren van duurzame toekomstige energiebronnen in Nederland, voor de verduurzaming van de samenleving en economie. Nederland heeft doelstellingen geformuleerd en in Europees verband afspraken gemaakt voor het realiseren van de opwekking van duurzame – hernieuwbare – energie. Windenergie speelt daarin een prominente rol. Recent zijn deze doelstellingen herzien en concreet gemaakt in het Energieakkoord voor duurzame groei (SER, 2013). Er is afgesproken dat 4.450 MW aan windvermogen op zee operationeel is in 2023. Op dit moment is er 1.000 MW gerealiseerd of in aanbouw. Dit betekent dat er vanaf 2015 dus nog 3.450 MW gerealiseerd moet worden. De overheid heeft besloten om de uitrol van de resterende 3.450 MW te realiseren met een nieuw uitgiftesysteem en heeft de Wet windenergie op zee aangenomen; deze wet biedt het rijk de mogelijkheid kavels uit te geven voor de ontwikkeling van windparken op zee. In de Wet windenergie op zee heeft TenneT de wettelijke taak gekregen om voorbereidende handelingen te treffen voor de aanleg van het transmissiesysteem op zee; dit zijn de verbindingen voor het transport van elektriciteit die wordt opgewekt in de toekomstige windenergiegebieden. Het gaat daarbij onder meer om het voorbereiden van planologische besluiten en vergunningaanvragen. Op 26 september 2014 heeft het kabinet besloten om de doelstelling van 3.450 MW te realiseren in drie gebieden, te weten Borssele, Hollandse Kust Zuid-Holland en Hollandse Kust Noord- Holland (routekaart voor windenergie op zee (Staten Generaal, vergaderjaar 2014– 2015, 33 561, nr. 11)). Daarbij is besloten dat het windenergiegebied Borssele als eerste ontwikkeld gaat worden met daarbij een netaansluiting naar het 380 kV hoogspanningsstation Borssele.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016594579

Gelet op het voorgaande en de onverminderde actualiteit van de naar voren gebrachte omstandigheden ben ik van oordeel dat het belang 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' voldoende onderbouwd is om de negatieve effecten op de bruinvis en de gewone zeehond die als gevolg van de uitvoering van het project zullen optreden, te rechtvaardigen.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**
Datum

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016594579

Andere bevredigende oplossing

Voor wat betreft de locatie van de twee platforms heeft u gekeken naar alternatieve locaties. Uit deze afweging is naar voren gekomen dat er geen locatiealternatieven beschikbaar zijn die leiden tot minder effecten. Het doel van de twee platforms is het bundelen van transportsystemen voor de elektriciteit die door de windturbines wordt opgewekt. Bundeling vindt plaats via een transformator.

Het Ministerie heeft daarnaast aangekondigd de elektriciteit die door de windparken op zee wordt opgewekt via vijf gestandaardiseerde platforms aan land te brengen. Gezien de functie is het noodzakelijk dat de platforms direct nabij de windturbines zijn gelegen. De ligging van de platforms is derhalve verbonden aan de ligging van het windgebied Borssele, waarvan de locatie is vastgelegd in de Routekaart Wind op Zee van het ministerie van EZ. Voor de ligging van de kavels I en II zijn reeds ontwerpbesluiten afgegeven (Ministerie van EZ, 2015). Andere locaties voor de platforms zijn er feitelijk niet. Voor wat betreft de kabels zijn er eveneens geen locatiealternatieven die leiden tot minder effecten. Voor de ligging van de kabels is een MER uitgevoerd waarbij voor een gedeelte van het tracé de milieueffecten van verschillende varianten zijn beoordeeld (Arcadis & Pondera, 2015). Voor de kabels geldt dat deze van het windgebied Borssele naar het vasteland lopen. Hierbij zijn verschillende tracés mogelijk, maar allemaal lopen ze door de bodem van de zee en hebben vergelijkbare effecten op de fauna in zee en op land zijn de effecten bij de andere alternatieven nog groter.

Er zijn verschillende werkwijzen mogelijk voor aanleg van de platforms en de kabels. Bij de aanleg van de platforms is vooral het heien een versturende activiteit. Andere uitvoeringsmethoden voor het plaatsen van de buispalen zijn in beginsel mogelijk, maar zullen eveneens tot effecten op aanwezige beschermde soorten leiden. In het geval van schroeven is de intensiteit van de verstoring minder groot dan in vergelijking tot heien, maar de duur van de werkzaamheden is veel groter. Gekozen is voor heien vanwege de kosten en technische risico's van het alternatief schroeven. Schroeven is zeker twee keer zo duur als heien. Het beperken van kosten is in het kader van dit project doorslaggevend geweest voor de keuze voor het heien. Dit volgt uit de door de Rijksoverheid opgelegde reductiedoelstelling voor windenergie. In het Energieakkoord voor duurzame groei (SER, 2013) is een kostenreductie van 40% afgesproken. De kosten voor het project Transmissiesysteem op Zee Borssele (TOZ Borssele) betreffen maatschappelijke kosten. Het zo laag mogelijk houden van de maatschappelijke kosten dient het openbaar belang.

Nog belangrijker zijn de risico's die samenhangen met schroeven. Bij schroeven is het moeilijk om de draagkracht van de fundering te bepalen. Hierdoor ontstaan risico's voor de veiligheid van het platform. Daarnaast is schroeven een zeer weersgevoelige installatiemethode. Hierdoor ontstaan risico's tijdens de installatie, waardoor het platform kan gaan drijven. Bij heien spelen deze twee risico's niet. Verder is het mogelijk door het nemen van mitigerende maatregelen om effecten van heien zoveel mogelijk te beperken.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**
Datum

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016594579

Het is noodzakelijk om de kabels op diepte in de bodem aan te brengen, om te voorkomen dat deze beschadigen door bijvoorbeeld sleepnetten. Afzinken is dus geen optie. Voor het in de bodem plaatsen van de kabels zijn verschillende methoden beschikbaar (TenneT, 2015). Er is in de 'Toetsing Flora- en faunawet Transmissiesysteem op Zee' (Arcadis, 2015) worstcase uitgegaan van maximaal baggeren; de methode met de meest nadelige effecten op aanwezige natuurwaarden (door vertroebeling). Afhankelijk van de gekozen werkwijze door de aannemer zal de mate van vertroebeling minder omvangrijk zijn.

Eventuele effecten van de aanleg van de kabels op beschermde soorten kunnen optreden als gevolg van verstoring door de aanwezigheid en beweging van schepen. Bij alle methoden is de inzet van schepen noodzakelijk. Ongeacht de werkwijze zal dan ook verstoring optreden als gevolg van de aanwezigheid van schepen. Uit de aanvraag blijkt dat deze verstoring echter niet tot effecten op aanwezige beschermde soorten leidt. Daarnaast worden uit voorzorg mitigerende maatregelen genomen om effecten van verstoring van ligplaatsen van zeehonden en broedlocaties van vogels met zekerheid te voorkomen.

De werkzaamheden voor het project TOZ Borssele staan gepland voor de periode januari 2017 tot en met augustus 2020. Deze ruimte wordt geboden zodat de aanbesteding goedkoper kan worden ingezet. Hoe meer restricties en voorwaarden hierin worden opgenomen hoe duurder de aanbesteding. Voor offshore windenergie is door de overheid een reductiedoelstelling van 40% opgelegd. Het zo laag mogelijk houden van de maatschappelijke kosten dient het openbaar belang.

Door de gekozen inrichting, werkwijze en de planning (buiten de kwetsbare periode) wordt schade aan bruinvis en de gewone zeehond zoveel mogelijk voorkomen. Hiermee is het voldoende aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is.

Zorgplicht

Voor de soorten waarvoor ik u ontheffing verleen, bent u gehouden aan de in de ontheffing opgenomen voorschriften.

Voor alle soorten echter, geldt de zorgplicht ex artikel 2 van de Flora- en faunawet, die van toepassing is op zowel beschermde als onbeschermde diersoorten, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dient u zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te voorkomen.

Vogels

U dient gedurende de werkzaamheden rekening te houden met het broedseizoen van vogels. Verstoring van broedgevallen van vogels dient te worden voorkomen. Voor de in het plangebied te verwachten vogelsoorten kan dit plaatsvinden door werkzaamheden buiten de broedperiode van aanwezige soorten uit te voeren. Tevens kunnen voorbereidende maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat vogels tot broeden kunnen komen binnen het plangebied. Ik wijs u erop dat voor het broedseizoen geen standaardperiode wordt gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Voorts wijs ik u erop dat verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken jaarrond zijn beschermd. Voor het verwijderen van dergelijke verblijfplaatsen is te allen tijde een ontheffing vereist.

Conclusie

Gelet op het voorgaande verleen ik u ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Aan deze ontheffing zijn voorschriften verbonden. De ontheffing en de voorschriften treft u hierbij aan.

Bezwaar

Zienswijzen over het ontwerp van het besluit kunnen worden ingediend bij:

Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt: Net op zee - Borssele
Postbus 248
2250 AE Voorschoten

Meer informatie

Heeft u nog vragen, kijk dan op onze website mijn.rvo.nl. Of bel ons: 088 042 42 42 (lokaal tarief).

Met vriendelijke groet,
De Staatssecretaris van Economische Zaken,

Martijn van Dam

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**
Datum

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190016594579

ONTWERP ONTHEFFING

Naar aanleiding van het verzoek van heer J. van Beek op 7 december 2015, namens TenneT TSO en de aanvullingen hierop van 23 december 2015, 5 februari 2016 en 22 februari 2016

gelet op artikel 75, lid 3, van de Flora- en faunawet

Verleent de Staatssecretaris¹ van Economische Zaken hierbij aan:

Naam: TenneT TSO (hierna: ontheffinghouder)
Adres: Postbus 718
Postcode en woonplaats: 6800 AS ARNHEM

Ontheffing **5190016594579** voor het tijdvak van: 1 januari 2017 tot en met 31 augustus 2020

Van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van vaste rust- of verblijfplaatsen van de bruinvis (*Phocoena phocoena*), gewone zeehond (*Phoca vitulina*) en de grijze zeehond (*Halichorus grypus*); alsmede van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van vaste rust- of verblijfplaatsen van de adderzeenaald (*Entelurus aequoreus*), botervis (*Pholis gunellus*), brakwatergondel (*Pomatoschistus microps*), dikkopje (*Pomatoschistus minutus*), glasgrondel (*Aphia minuta*), grote zeenaald (*Syngnathus acus*), harnasmannetje (*Agonus cataphractus*), kleine pieterman (*Echiichtys vipera*), kleine zeenaald (*Syngnathus rostellatus*), Lozano's grondel (*Pomatoschistus lozanoi*), pitvis (*Callionymus paganellus*), rasterpitvis (*Callionymus reticularis*), slakdolf (*Liparis liparis*) en de vierdradige meun (*Rhinomenus cimbrius*).

Het gebied waarvoor de ontheffing geldt, betreft het plangebied voor de realisatie van het project 'Transmissiesysteem op zee Borssele', gelegen op 31,7 en 38,8 kilometer van de kust, één en ander zoals is weergegeven in figuren 1 en 3 en bijlage 1 en 2 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Toetsing Flora- en faunawet" van 22 december 2015

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. De ontheffing wordt slechts voor de hierboven genoemde soorten en beschreven verboden handelingen verleend.
2. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.
3. De ontheffinghouder dient onverwijld contact op te nemen met Rijksdienst voor Ondernemend Nederland indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift 1 noodzakelijk zijn.

¹ Krachtens de wettekst is de Minister bevoegd tot het afgeven van een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Op basis van de portefeuillevreiding tussen de Minister van EZ en de Staatssecretaris van EZ is deze bevoegdheid belegd bij de Staatssecretaris.

4. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsoptvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsoptvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
5. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van deze ontheffing en de bijbehorende brief op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren.
6. De ontheffinghouder dient, zodra de datum waarop de werkzaamheden zullen aanvangen bekend is, het bijgevoegde meldingsformulier volledig in te vullen en naar Rijksdienst voor Ondernemend Nederland te zenden.

Specifieke voorschriften

7. U dient, met in achtneming van onderstaande voorschriften, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven in op pagina 68 en in paragraaf 7.2 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Toetsing Flora- en faunawet" van 22 december 2015 en de mails van 22 februari 2016.
8. Ten aanzien van het gebruik van een Acoustic Deterrent Device (ADD) geldt aanvullend het volgende: u dient gebruik te maken van één of meer op de relevante frequenties afgestelde 'acoustic deterrent device(s)' gedurende een half uur voor het begin van de heiwerkzaamheden alsmede gedurende het heien. U dient in een heiplan te onderbouwen welk(e) type(s) afschrikmiddel(len) gebruikt zal of zullen worden, waarbij u ingaat op de effectiviteit van het of de gekozen type(n).
9. Ten aanzien van de soft start geldt aanvullend het volgende: De duur en het vermogen van de soft start dient zodanig te zijn dat bruinvissen de gelegenheid hebben om naar een veilige locatie te zwemmen. U dient in het heiplan duur en vermogen van de soft start nader te onderbouwen.
10. U dient de geluidsproductie zo ver mogelijk te reduceren; de genoemde normen gelden hierbij als maximumwaarde.
11. Heiwerkzaamheden dienen in maximaal 48 uur per platform uitgevoerd te worden in een aaneensluitende periode van enkele dagen, mits de weersomstandigheden dit toelaten.
12. U dient in de maanden januari tot en met mei de door u voorgestelde norm voor geluidsproductie aan te passen. In de maanden januari tot en met mei geldt de volgende norm: 162 dB re $\mu\text{Pa}2\text{s SEL1}$ op 750 meter van de geluidsbron.
13. Het geluidsniveau dient tijdens het heien door of namens u continu gemeten te worden. Het is hierbij uitdrukkelijk niet toegestaan om de vastgestelde geluidsniveaus te overschrijden. Een overschrijding van de geluidsniveaus dient onmiddellijk gemeld te worden bij het bevoegde gezag.
14. U dient het heiplan tenminste 8 weken voorafgaand aan de start van de werkzaamheden ter goedkeuring aan het bevoegde gezag aan te bieden.
15. Ter aanvulling van uw voorgestelde maatregel met betrekking tot de verstoringafstand ten opzichte van de gewone zeehond en de grijze zeehond kunt u het voorschrift als volgt nuanceren: Om verstoring van zeehonden en broedende vogels door aanleg- en onderhoudsschepen te voorkomen dient u ten minste een afstand van 1.200 meter aan te houden tot actuele vaste ligplaatsen van zeehonden. Dit geldt niet wanneer er door aanlegsschepen gevaren wordt tijdens hoogwater en er geen zeehonden aanwezig zijn op de platen of op locaties waar de hoofdvaargeul in de huidige situatie binnen 1.200 meter van de ligplaatsen loopt.

16. U dient bij de planning van de werkzaamheden rekening te houden met de kwetsbare periode van de gewone zeehond en de grijze zeehond. Deze periode loopt globaal van 1 februari tot en met 1 september. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kan deze periode langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een deskundige² op het gebied van zeezoogdieren.

Overige voorschriften

17. Ten behoeve van ecologische monitoring en evaluatie dient u, zonder financiële tegenprestatie, mee te werken ten aanzien van onder meer:
- a. Toegang tot de veiligheidzone van het platform voor vaartuigen ten behoeve van tellingen van natuurwaarden;
 - b. Het (laten) bevestigen van apparatuur zoals camera's en batdetectors op of aan (onderdelen) van het platform;
 - c. Het beschikbaar stellen van bandbreedte op de datakabel.
18. De werkzaamheden en bovengenoemde voorschriften dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van vissen en zeezoogdieren.
19. U dient een ecologisch werkprotocol op te stellen met daarin bovengenoemde voorschriften. Alle betrokken partijen, met name ook de uitvoerenden op de bouw- of projectlocatie, dienen van het werkprotocol op de hoogte gesteld te worden.
20. Deze ontheffing kan worden ingetrokken, indien blijkt dat de ontheffinghouder zich niet houdt aan de voorschriften.
21. Indien blijkt dat de in de ontheffing gestelde termijn niet voldoende is om de werkzaamheden waarop de ontheffing betrekking heeft uit te voeren, dient u, minimaal vier maanden voor het verstrijken van deze termijn een nieuwe aanvraag in te dienen. Dit voorkomt onnodige vertraging van het project.
22. Aanspreekpunt in het kader van deze ontheffing en de daaruit voortvloeiende voorschriften is Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Postbus 40225, 8004 DE Zwolle.

Den Haag, <datum (dd-mm-20jj)>

De Staatssecretaris van Economische Zaken,

Martijn van Dam

² Het Ministerie van Economische Zaken verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.